

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

1-'95

De verering van Bernardus in Wouw

Dit keer opnieuw een artikel dat wij vonden in "Sancta Maria" het blad van het bisdom Breda. Het artikel werd gepubliceerd in de uitgave van 28 april 1932 en was gewijd aan de verering van de Heilige Bernardus en de 'gulden mis' die in Wouw werd opgedragen. Voor de leesbaarheid hebben we hier en daar iets aan de tekst veranderd.

Na de vrede van Munster in 1648 moesten in Noord Brabant de katholieken toezien, dat hun kerken werden gesloten of ter beschikking gesteld werden van een klein aantal protestanten. Eerst na een twintigtal jaren kon men in stilte zonder zang of orgel, en dan nog alleen op zondag, de goddelijke diensten verrichten in bekrompen kerkschuren. Dat was tevoren slechts in 't geheim, hier en daar op zolders of in schuren gebeurd.

Men kan dus gemakkelijk begrijpen dat verschillende kerkelijke plechtigheden achterwege bleven en in het vergeetboek geraakten. Het is dus niet te verwonderen, dat de kerkelijke overheid, toen er meer vrijheid kwam, er op aandrong de plechtigheid van de kaarsen- en aswijding weer in eer te herstellen. In de 17e en 18e eeuw raakten ook in katholieke landen vele godsdienstige gebruiken en plechtigheden, voornamelijk met geestelijke voorstellingen, in onbruik, waarover de geleerde Jezuïet Papenbrochius zijn beklag deed.

In Wouw was op 3 juli 1648 de kerk gesloten voor de Roomschen.¹⁾ Het gebouw werd op 29 juli 1648 ontwijd door de eerste preek van de calvinistische dominee, die ook de pastorie had ingenomen. Pas twaalf jaar later kon men tegen hoge beloning een schuurkerk inrichten op eerbiedige afstand van de grote dorpskerk, die leeg stond te vervallen. De abdij Sint Bernard bouwde op haar kosten een nieuwe pastorie, die op 21 oktober 1660 gereed kwam. Zij moest ook de oude blijven

onderhouden, evenals een deel van de grote kerk en bovendien 600 gulden betalen aan traktement voor de dominee.²⁾

In de nieuwe pastorie van de abdijheren was een vertrek als huiskapel ingericht, waar de heren van de parochie op de gewone dagen de H.Mis opdroegen. In de schuurkerk werd zo dikwijls dienst doen niet geduld. Op de patroondagen van de gilden werden de diensten verricht in de schuurkerk, zo ook op Sint Bernardusdag op 20 augustus.

Sint Bernardus

Sint Bernard werd bijzonder vereerd door de bakkers die op die dag een plechtige heilige mis liet opdragen. Pas in 1730 vernemen wij uit de aantekeningen van pastoor Gerard Hoffmans, die leefde van 1700-1774, iets meer over de viering van die feestdag. In 1730 en volgende jaren waren weer vervolgingsplakaten uitgekomen. Die waren op de eerste plaats gericht tegen de regulieren, die moesten verdwijnen uit de parochies en het land. Dan waren de sommen voor het vrij uitoefenen van de katholieke godsdienst nader vastgesteld. Daarbij kwamen vele zware en vernederende bepalingen waren onder andere betreffende de bouw en inrichtingen van de schuilkerken.

De plakaten hadden ook een goede zijde, namelijk dat de katholieken in enige rechten werden erkend. De abdij Sint Bernard moest weer grote offers brengen, wilde zij haar kloosterlingen in de parochies behouden zien. Met vele gouden handreikingen bewerkte zij, dat de abdijheren beschouwd werden op dezelfde voet als de seculiere priesters.

In Wouw werden nu voortaan de missen dagelijks opgedragen in de schuurkerk.

Op de zondag vóór 20 augustus werd het feest van de heilige Bernardus aangekondigd. Dan werd de eerste heilige mis voor het bakkersgilde opgedragen. Na de missen werden brood en water gewijd ter ere van de heilige. Deze wijding was sinds eeuwen gebruikelijk in de abdij, waarheen jaarlijks een buitengewone menigte pelgrims ter bedevaart trok.

Op de feestdag en tijdens het octaaf waren ook te Wouw de relikwieën van de heilige Bernardus uitgesteld tijdens de mis en het lof, waarna zij vereerd werden. Een aflaat van 40 dagen was hieraan verbonden.

Pastoor G. Hoffmans bezorgde de (aanzienlijkere) relikwie in 1760. Het offer was voor de kerk.

In 1769-1770 ontstond er in Wouw en omstreken een sterfte onder het vee. Wekelijks werd er sindsdien op dinsdag een gezongen mis ter ere van de heilige Bernardus opgedragen. Van oktober tot maart van dat jaar bedroegen de geofferde zegencenten 100 gulden. Vóór de mis werd de litanie van de heilige Bernardus gelezen. Water en brood werd dagelijks na de missen gewijd. De verering van de heilige Bernardus te Wouw is blijven bestaan doch de laatste tijden, sinds de abdijheren Wouw in 1874 verlaten hebben, zeer verslapt.

Gulden mis

Pastoor Hoffmans tekent nog een andere plechtigheid aan, namelijk dat in Wouw op quateremperwoensdag in de advent de missa aurea, de Gulden Mis, een votiefmis van Onze Lieve Vrouw - met Gloria, Credo, een gebed en de Introitus Rorate - werd gezongen om 7 uur 's ochtends. Hij voegt er bij:

"Olim exhibebatur per quirgenem et juvenem mysterium incarnationis uti in Brabantia etiam solit fieri sed modo abrogatum est.

"Vroeger werd als in een mysterie-spel door een maagd en een jongeling (engel) de samenspraak van het evangelie van die H.Mis voorgedragen, gelijk het gebruikelijk is in Brabant, maar thans is het afgeschaft."

Of pastoor Hoffmans met Brabant, België bedoeld, is niet helemaal duidelijk. Het juiste jaar van de afschaffing geeft hij niet aan. Over de Gulden Mis kan de weetgierige lezer de uitvoerige studie van Pater Bon. Kruijtswagen in het tijdschrift "De Katholiek" nalezen. Het artikel draagt de

titel 'De Gulden Mis' (deel 130 (1906) 438-466; deel 131 (1907) 158-188; 394-420; 464-490.

Breda, april 1932

A. Fruytier.

Noten:

1. Over de sluiting van de kerk in Wouw en de schuurkerken werd verschillende malen in ons eigen tijdschrift gepubliceerd. Aan te bevelen is ook het artikel van J.W. Hagen in Jaarboek 54 van de geschiedkundige kring "De Ghulden Roos" uit Roosendaal (1994). In het artikel "Een spatie van ruim 4700 voeten binnenwerks" beschrijft hij de moeizame tot standkoming van de nieuwe schuurkerk.
2. Deze pastorie bestaat nog. Het is het pand Bergsestraat 45. Voor een uitvoerige beschrijving van de bouwgeschiedenis verwijzen wij naar het Monumentennummer, Vierschaer 3/4-'90. René Hermans publiceerde hierin een artikel over "De oude pastorie" (blz 117-130).

